

Renata Zawistowska

Zespół Szkół Ogólnokształcących Mistrzostwa Sportowego w Krakowie

Etnoregionalizm w Słowenii (włoska i węgierska wspólnoty narodowe i romska grupa etniczna)

Wprowadzenie

Słowenia jest państwem Europy Środkowej położonym na jej południowo-zachodnim krańcu między Alpami i Adriatykiem¹. Ponad 83% z ogólnej liczby 2 058 167 jej ludności stanowią Słoweńcy². Pod względem administracyjnym podzielona jest na 53 podstawowe jednostki administracji państwowej i 211 gmin samorządowych miejskich i wiejskich, którymi niezależnie od wielkości kieruje żupan³. Nie ma natomiast w Słowenii pośredniego szczebla samorządowego i administracyjnego między gminami i najwyższymi strukturami władz państwowych. Pokazywany przez media podział na 7 „nieformalnych” regionów (pokraj) należy traktować jako „zasłone dymną” przed Radą Europy i Unią Europejską, wobec których Słowenia zobowiązała się do utworzenia tychże regionów.

W powszechnym użyciu funkcjonują nazwy regionów historyczno-geograficznych, jednakże dla realizacji pragmatycznych celów urzędowych Słowenia została podzielona na 12 regionów statystycznych i 8 okręgów wyborczych.

Kwestie regionalizacji i etniczności wiążą się ściśle z językiem. Ma to duże znaczenie zarówno wewnątrz Słowenii, jak również w odniesieniu do słoweńskich mniejszości w krajach sąsiednich. Język słoweński dzieli się na siedem zespołów mocno zróżnicowanych dialektów (karynckie, przymorskie, rowtarskie, goreńskie, doleńskie, styryjskie i panońskie) oraz wiele narzeczy⁴. Słoweńcy mieszkający

¹ Artykuł, stanowi wycinek szerszych badań, został ukończony na początku stycznia 2011 r. W ostatnich latach ukazało się w Polsce kilka wartościowych publikacji politologicznych o Słowenii, np. P. Mikuli, *Parlament Słowenii*, Warszawa 2004; J. Wojnicki, *Ewolucja systemów politycznych pięciu państw bałkańskich: Bośni i Hercegowiny, Chorwacji, Macedonii, Serbii i Czarnogóry oraz Słowenii*, „IEŚW Studia i Komentarze”, nr 10 (czasopismo online).

² Statistični urad Republike Slovenije, Demografsko socialno področje, Prebivalstvena Ura, Interaktivno, stat.si. Dane z 2.12.2010.

³ Więcej o samorządzie i terenowej administracji Słowenii: R. Zawistowska, *Słowenia*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Politologica IV” 2010, s. 178–194.

⁴ F. Bezljaj, *Eseji o slovenskem jeziku*, Lublana 1967.

w Alpach Julijskich po włoskiej stronie granicy posługują się lokalnymi narzeczami znacznie odmiennymi od słoweńskiego języka literackiego.

Ramy instytucjonalne i prawne rozwiązywania problemów grup etnicznych

Kwestiami wiążącymi się z omawianą problematyką zajmuje się w Słowenii wiele ministerstw, urzędów, służb, komisji i instytucji na najwyższych szczeblach władz państwowych. W składzie rządu słoweńskiego odpowiadały za nie bezpośrednio trzy resorty kierowane przez ministrów bez teki: ds. Słoweńców Zagranicą i na Świecie (*Za Slovence v zamejstvu in po svetu*)⁵, ds. Rozwoju i Spraw Europejskich (*Za razvoj in evropske zadeve*) oraz ds. Samorządu Lokalnego i Rozwoju Regionalnego. Organami wykonawczymi podlegającymi konkretnym ministerstwom, ale równocześnie działającymi samodzielnie są: Urząd Rządu Republiki Słowenii do spraw Słoweńców Zagranicą i na Świecie (*Urad Vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu*), Urząd Rządu Republiki Słowenii do spraw Mniejszości Narodowych (*Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti*), Urząd Rządu Republiki Słowenii do spraw Wspólnot Religijnych (*Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti*), Rzecznik Praw Człowieka (*Varuh človekovih pravic. Zakon o Varuhu človekovih pravic*)⁶ oraz Rządowa Służba Republiki Słowenii do spraw Lokalnej Samorządności i Polityki Regionalnej⁷. Wiele inicjatyw w zakresie wszystkich kwestii dotyczących obszaru wspólnot narodowych w Słowenii przejawiała Komisja Zgromadzenia Narodowego ds. Mniejszości Narodowych. Podczas swoich sesji analizowała ona aktualną sytuację tych wspólnot i występowała z konkretnymi projektami.

W Słowenii występuje ścisły związek między badaniami i rozważaniami teoretycznymi w obszarze nauk społecznych a praktycznymi rozwiązaniami podejmowanymi przez władze państwowe. Regułą jest, że zanim zostanie uchwalone nowe prawo i zapadną decyzje, problem, którego one dotyczą, staje się na zlecenie rządu przedmiotem badań zespołów naukowych. Obok uniwersytetów w Lublanie, Mariborze i Koprze znaczącą rolę w badaniach naukowych przydatnych dla praktycznego rozwiązywania problemów narodowościowych w Słowenii odgrywa Instytut dla Narodowościowych Problemów (*Inštitut za narodnostna vprašanja* – dalej: INV, Institute for Ethnic Studies) z siedzibą w Lublanie.

Słoweńskie regulacje prawne dotyczące mniejszości narodowych są zgodne z dokumentami międzynarodowymi⁸. W dokumencie ratyfikacyjnym Ramowej Konwencji dla Mniejszości Narodowych Rady Europy z 2 lutego 1998 znalazło się

⁵ W rządzie Boruta Pahora (2008–2012) kierował nim dr Boštjan Žekš.

⁶ (*Varuh človekovih pravic. Zakon o Varuhu človekovih pravic*), Uradni list RS, 7/1993 in 15/94, jak również: Poslovnik o delu Varuha, Uradni list 63/95.

⁷ Służba Vlade Republike Slovenije za lokalno samoupravo in regionalno politiko.

⁸ Wkrótce po uzyskaniu niepodległości Słowenia podpisała i ratyfikowała m.in. European Charter for Regional or Minority Languages, 5.11.1992, w Słowenii weszła w życie 1.03.1998: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/148.htm> oraz Déclaration sur les droits des personnes appartenant à des minorités nationales ou ethniques, religieuses

sformułowanie, że mniejszości narodowe włoska i węgierska w Słowenii tworzą autochtoniczne wspólnoty narodowe. Zapis ten był zgodny z Konstytucją Republiki Słowenii z 1991 roku, która w rozdziale III uznała mniejszości węgierską i włoską w Słowenii za wspólnoty narodowe i w art. 64 przyznała ich członkom w gminach zamieszkałych przez te mniejszości wszystkie prawa obywatelskie. Każda ze wspólnot ma prawo do jednego mandatu poselskiego w Zgromadzeniu Narodowym (art. 80, punkt 3 Konstytucji RS), a także do swojego reprezentanta w Krajowej Radzie RTV Słowenia. Sytuację mniejszości narodowych węgierskiej i włoskiej uregulowała ustawa przyjęta przez Zgromadzenie Narodowe Słowenii 5 października 1994. Potwierdziła ona tym mniejszościom statut samorządzących się wspólnot narodowych⁹.

Ustępy 6, 7 i 8 słoweńskiej Ustawy o wyborach samorządowych jednoznacznie stwierdzają, że członkom wspólnot narodowych włoskiej, węgierskiej, jak również romskiej grupy etnicznej przysługują wszystkie prawa w wyborach lokalnych. W gminach, gdzie zamieszkują przedstawiciele tych narodowości (minimum dziesięć osób), mają prawo mieć przynajmniej jednego członka rady¹⁰.

Włoska wspólnota narodowa w regionie Przymorza (Obalno kraška regija)

W 1991 roku na terenie całej Słowenii mieszkało 2959, a w 2002 roku 3388 Włochów¹¹. 81,5% z nich mieszka w gminach miejskich Koper, Izola i Piran¹². Znajdują się one w regionie wybrzeża nazywanego Primorsko lub Obalno kraška regija (wł. Carsico literanea lub Il Litorale-Carso), stanowiącego najbogatszą część Słowenii i wyraźnie odróżniającego się od reszty kraju. Nazwy miejscowości w tych gminach i napisy na tablicach informacyjnych są w języku słoweńskim i włoskim¹³.

Do 1954 roku Włosi stanowili większość ludności miast tego regionu, ale po ostatecznym przyznaniu tych terenów komunistycznej Jugosławii opuściła je nie tylko większość Włochów, ale również ponad 3 tysiące Słoweńców. Gmina Koper według danych ostatniego spisu ludności liczyła 52 212 mieszkańców (samo miasto 24 854). Języka słoweńskiego używało 74,14% mieszkańców, 2,23% włoskiego, 2,76% bośniackiego, 8,06% chorwackiego i 4,02% serbo-chorwackiego¹⁴. W gminie

et linguistiques, A/RES/ 47/135, 18.12.1992: <http://daccessdds.un.org/doc/Resolution/gen/nr0/027/23/IMG/NR002723.pdf?OpenElement>.

⁹ Zakon o Samoupravnih Narodnih Skupnostih, št. 009-01/13-6/3, Ljubljana, dne 5 oktobra 1994, Podpisał: Predsednik Državnega zbora Republike Slovenije Jožef Školč.

¹⁰ R. Zawistowska, *Słowenia...*, s. 190–191.

¹¹ Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002.

¹² Statystyczny region Primorska regija obejmuje 7 gmin, a jego powierzchnia wynosi 1044 km².

¹³ Katalog informacij javnega značaja Urada Vlade RS za narodnosti. Osnovne informacije o italijanski narodni skupnosti. Na podlagi 8. člena Zakona o dostopu do informacij javnega značaja (Uradni list RS, št. 51/2006 – UPB2), Urad Vlade RS.

¹⁴ Ibidem.

Piran w 2002 r. mieszkało 17 509 osób, z których 72% zadeklarowało język słoweński jako ojczysty, 13% język chorwacki, a jedynie 8% włoski¹⁵. W Izoli na 14 549 mieszkańców, Włosi stanowili 4,3%, (620 osób). Wspólnota włoska w gminach nadmorskich posiada szczególne prawa. W każdej z tych gmin obowiązkowo jeden z podżupanów wywodzi się ze wspólnoty włoskiej. Radni włoscy w radach gmin nadmorskich wybrani przez ludność włoską na ogólnych zasadach wyborczych mają podwójne uprawnienia (lokalne na szczeblu gminy i ogólne na szczeblu państwa, gdy chodzi o interesy ludności włoskiej w Słowenii).

Gminne Samorządowe Wspólnoty Przedstawicieli Narodowości Włoskiej w gminach Koper, Izola i Piran są politycznym przedstawicielstwem na szczeblu gminnym. W ich skład wchodzi wybrani przez ludność włoską jej reprezentanci do rad gmin. Prowadzą aktywną działalność przede wszystkim kulturalną. Samorządowa Wspólnota Narodowości Włoskiej w Koprze od 15 lat wydaje w języku włoskim ilustrowany periodyk „La Citta” (The City). Ukazuje się on dwa razy w roku.

Włoska wspólnota narodowa w Słowenii zorganizowana jest w Nadmorską Samorządową Wspólnotę Narodowości Włoskiej¹⁶ z siedzibą w Koprze (Capodistria). Jako przedstawiciel włoskiej ludności i partner organów państwowych na terenie gmin Koper, Izola i Piran, w których żyje włoska ludność autochtoniczna, ma również prawo wypowiedzenia się w ogólnych sprawach włoskiej wspólnoty narodowej w Słowenii. Organizacja posiada osobowość prawną. Rada Nadmorskiej Samorządowej Wspólnoty Narodowości Włoskiej składa się z 9 członków, po 3 z każdej gminy¹⁷.

Wspólnotę włoską w słoweńskim Zgromadzeniu Narodowym reprezentuje od 1992 roku poseł Roberto Battelli, z zawodu dziennikarz, związany z TV Koper-Capodistria i „La Voce del Popolo”, dziennikiem włoskiej mniejszości w Słowenii i Chorwacji¹⁸.

Ponadgraniczną organizacją Włochów w Istrii i Dalmacji (na terenie Chorwacji i Słowenii) jest Unia Włochów. Jest to „autonomiczna, demokratyczna i pluralistyczna organizacja Włochów w Republice Chorwacji i Republice Słowenii, której nie zraża rozdzielenie ich politycznych, gospodarczych, kulturalnych, społecznych i organizacyjnych potrzeb”¹⁹. W obecnej nowoczesnej strukturze i z współczesnymi założeniami programowymi Unia Włochów powstała 16 lipca 1991 po pierwszych demokratycznych wyborach w Słowenii i Chorwacji. Większość z 52 oddziałów Unii Włochów zostało utworzonych i posiada swoje siedziby na terenie Chorwacji, a jej

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Obalna Samoupravna Skupnost Italijanske Narodnosti – Comunita' Autogestita Costiera Della Nazionalita Italiana.

¹⁷ W Izoli w 2010 r. wybrano 2 radnych włoskich (Felice Žiža in Silvano Sau). „Primorske novice” 9.12.2010.

¹⁸ Republic of Slovenia, National Assembly, Roberto Battelli, www.dz-rs.si.

¹⁹ *Italijanska unija v Sloveniji in na Hrvaškem*, Lori.org.mima, dostęp 5.12.2010.

centrala mieści się w Rijece. W Słowenii Unia Włochów dysponuje 6 oddziałami i jest zarejestrowana w Koprze jako stowarzyszenie²⁰.

W 1991 roku do Unii Włochów zapisało się 13 150 członków. Ich liczba systematycznie rosła i na początku 1998 roku wynosiła 36 485 członków²¹. Funkcję przewodniczącego Unii Włochów od Antonia Bormio przejął Furio Radin, pracownik naukowo-dydaktyczny Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu w Puli, sprawujący zarazem funkcję posła reprezentującego wspólnotę włoską w parlamencie Chorwacji. Drugą osobą w Unii Włochów jest mieszkający w Koprze Capodistrii Maurizio Tremula, zajmujący już prawie 20 lat stanowisko przewodniczący Zarządu Wykonawczego Unii Włochów. Do ścisłego kierownictwa Unii Włochów należy także Roberto Battelli, który poza reprezentowaniem włoskiej wspólnoty narodowej w parlamencie Słowenii pełni również funkcję przewodniczącego Skupščiny (Rady Naczelnej) Unii Włochów. Organem prasowym Unii Włochów rozprowadzanym w Chorwacji i Słowenii jest wydawany w Rijece w języku włoskim dziennik „La Voce del Popolo”. Właścicielem i wydawcą gazety jest firma EDIT River. Rząd Słowenii uznaje Unię Włochów–Wspólnotę Włochów w Słowenii za „kulturalny i materialny most dla łączności z macierzystym narodem i państwem włoskim”²².

Unia Włochów wyraziła swoje jednoznaczne stanowisko w sprawie sporu granicznego między Słowenią a Chorwacją.

Unia Włochów wzywa obydwie rządy, polityczne siły i cywilne organizacje obydwu państw, by włożyły dodatkowy trud i kontynuowały zabiegi zmierzające do wspólnych decyzji, które przełamałyby trudności w dwustronnych stosunkach. Rząd Republiki Słowenii wzywamy, by nie przerywał procesu przybliżania Chorwacji do Unii Europejskiej. Rząd Republiki Chorwackiej wzywamy, by zwiększył swoje starania przystosowujące państwo do europejskich standardów. Oba rządy wzywamy do powrotu do wzajemnego zaufania i kontynuowania wspólnego wkładu dla dobra zjednoczonej Europy trzeciego tysiąclecia²³.

Kryzys gospodarczy przysporzył Unii Włochów wielu kłopotów. Rząd włoski postanowił w budżecie na 2011 rok zmniejszyć dotacje finansowe na działalność wszystkich organizacji mniejszościowych. Ograniczenie to w równym stopniu uderzało w organizacje włoskiej mniejszości w Słowenii i Chorwacji, jak i w organizacje

²⁰ Oddział w Koprze został zarejestrowany jako stowarzyszenie pod nazwą Unia Włochów z siedzibą w Koprze. Jego organem założycielskim i kierowniczym jest Administracyjna Jednostka w Koprze. W Oddziale ds. wewnętrznych wpisano go pod nr 192 (decyzja nr 026-192/98 z 19.08.1998. Upravna enota Koper, Oddelek za upravne notranje zadeve, vpisano pod zaporedno številko 192odločba št. 026-192/98 z dne 19.8.1998).

²¹ Tremula: *Unija Italijanov se številčno krepi*, www.sta.si.

²² Urad Vlade Republike Slovenije za Narodnosti, Informacija o italijanski narodni skupnosti, Številka: 382-1/2010-6 z 22.07.2010. „Unija se povezuje z Unijo Italijanov na Hrvaškem, hkrati pa služi kot most (materialni, kulturni) za povezavo z matičnim narodom in državo Italijo”.

²³ J. Hrvatin (Koper), *Italijanska unija o Slovensko-hrvaškem sporu*, „Primorske novice” 27.12.2008.

słoweńskiej mniejszości we Włoszech. W związku z tym rozpoczęły one wspólną akcję. M.in. w tym celu 4 sierpnia 2010 w Trieście odbyło się spotkanie Maurizio Tremuli, przewodniczącego Zarządu Wykonawczego Unii Włochów i Drago Štoki, przewodniczącego Rady Słoweńskich Organizacji we Włoszech. Przyjęli oni deklarację o konieczności umacniania współpracy obydwu organizacji²⁴.

Gdy do Lublany 26 października 2010 dotarły informacje, że w projekcie budżetu przedłożonego parlamentowi przez rząd włoski Berlusconiego znalazła się propozycja ograniczenia dotacji dla mniejszości z 5,06 mln euro w roku 2010 do 2,8 mln euro w 2011²⁵, premier rządu RS Borut Pahor na zwołanym natychmiast posiedzeniu Komisji Zgromadzenia Narodowego ds. Mniejszości Narodowych złożył oświadczenie, że w budżecie Słowenii zostaną utrzymane dotacje z poprzednich lat powiększone o procent inflacji²⁶. Zwolennicy ograniczenia dotacji dla Unii Włochów w Istrii i Dalmacji posługiwali się argumentem, że w związku z niegospodarnością kierownictwa grozi jej bankructwo. Nawiązywali do zarzutów, jakie na konferencji prasowej 5 października 2010 pod adresem Furija Radina i Maurizio Tremuli wysunęli młodzi włoscy działacze i dziennikarze. Zarzuty dotyczyły przede wszystkim budzących wątpliwości sposobów finansowania znajdującej się na skraju bankructwa firmy wydawniczej EDIT²⁷. Zróżnicowane stanowisko wobec kwestii dotacji dla Unii Włochów w Słowenii i Chorwacji zaprezentowali we włoskim parlamencie posłowie z prowincji Furlandia-Julijska Kraina²⁸. Podnoszony był argument, że proporcjonalnie Słoweńcy otrzymują znacznie więcej niż Furlani, których jest 700 tysięcy.

Na terenie słoweńskiego i włoskiego Przymorza działa również Unia Istrianów, włoska organizacja nacjonalistyczna, nie mająca jednak zbyt dużych wpływów. W akcjach protestacyjnych organizowanych przez jej przewodniczącego Massimiliana Lacotę uczestniczy zazwyczaj niewielka grupka członków i sympatyków. Tak było np. w akcji protestu przeciwko krótkiemu filmowi nagraniem przez kombatantów słoweńskich pt.: *Trst je naš*²⁹.

Wspólnota włoska w Słowenii ma prawo organizować szkoły nauczające wyłącznie w języku włoskim. Młodzież narodowości włoskiej może studiować w Słowenii m.in. na kierunku język włoski i literatura na Uniwersytecie Przymorskim w Koprze i na Uniwersytecie w Lublanie.

²⁴ SSO in Italijanska unija za krepitev sodelovanja, siol.net, STA, 4.08.2010.

²⁵ *Misija nemogoče za prispevke manjšini?*, „Primorski dnevnik” 4.11.2010; B. Pahor, *Dobili smo najboljšo možno ekipo na vetu*, MMC, RTV.SLO, 26.11.2010. Nie należy sądzić, że to oznacza koniec kłopotów.

²⁶ *Slovenija ne bo zmanjševala sredstev za manjšini. Premier Pahor zagotovil, da bo storil vse, da tudi Italija ne bi zmanjševala prispevkov za Slovence.* „Primorski dnevnik” 27.10.2010.

²⁷ *EDIT u teškoj situaciji. Zbog dugova prozvan Furio Radin.* „Glas Istre” 5.10.2010.

²⁸ Radny prowincjonalnego parlamentu Roberto Novelli z partii Berlusconiego stwierdził, że mniejszość słoweńska otrzymuje rocznie z różnych źródeł 20 mln euro. „*Slovenecm letno 20 milijonov evrov*”. *Izkrivljene številke deželnega svetnika Roberta Novellija*, „Primorski dnevnik” 2.11.2010.

²⁹ *Unija Istranov proti filmu Trst je naš*, www.siol.net/kultura, dostęp 29.10.2009.

Węgierska wspólnota narodowa w regionie Prekmurje (Pomurje)³⁰

Ludność węgierska uzyskała w Słowenii prawie taki sam status prawny, jaki posiada mniejszość włoska³¹. Największe zgrupowanie węgierskiej ludności mieszka w regionie Prekmurja (Pomurska regija) graniczącym z Węgrami. Dla mieszkańców w tym regionie Słoweńców jest to historyczno-geograficzny region, a język, którym się posługują, nazywany jest prekmurskim dialektem³². Prekmurje to jedyny region Słowenii, który do 1919 roku (przez ponad 1000 lat) należał do Królestwa Węgierskiego³³. Obecnie stanowi on jeden z 12 regionów statystycznych Słowenii i nosi nazwę Pomurska regia. Podzielony został na 26 gmin, a jego powierzchnia wynosi 1335 km².

Według danych z oficjalnych statystyk słoweńskich region ten jest opóźniony o 10 lat w rozwoju w porównaniu z przeciętną całą Słowenii (PKB na jednego mieszkańca regionu Pomurja wynosi 66,2 przeciętnego PKB Słowenii). Mimo to warunki życia w Prekmurju są korzystniejsze niż w krajach sąsiednich: na Węgrzech i w Chorwacji. W październiku 2009 roku została przyjęta ustawa o rozwoju Pomurskiego regionu w latach 2010–2015, a następnie powołana Projektna pisarna Vlade Republike Slovenije v Pomurski regiji z siedzibą w Murskiej Sobocie³⁴. Kierował nią sekretarz stanu dr Andrej Horvat. W prostym tłumaczeniu na język polski nazwa tej instytucji jest myląca, bo oznacza ona rządowe biuro projektów. Kompetencje tej „kancelarii” wskazują, że był to według polskich kryteriów rządowy upoważniony urząd do spraw programowania, koordynowania i realizacji wszelkich działań w obszarze regionalnego rozwoju i europejskiej polityki spójności w Pomurju.

Istnieją pewne rozbieżności co do liczebności węgierskiej wspólnoty narodowej w Słowenii, bowiem w ostatnich spisach występowała różnica między liczbą osób podających język węgierski jako macierzysty a liczbą osób deklarujących przynależność do węgierskiej narodowości. W 1991 roku dane spisowe wykazały 8000 osób należących do narodowości węgierskiej i 8720 deklarujących język węgierski jako macierzysty. Podczas spisu w 2002 roku w rubrykach przeznaczonych

³⁰ Patrząc od strony Węgier to Prekmurje, gdyż znajduje się przed rzeką Murą, a od strony słoweńskiej to Pomurje, ponieważ leży za rzeką Murą. Nawet w dokumentach można spotkać obydwie nazwy. Węgrzy używali różnych nazw i określeń. Obecnie najczęściej mówią: Muravidék.

³¹ Sporazum o sodelovanju na področju kulture, izobraževanja in znanosti med Republiko Slovenijo in Republiko Madžarsko, Uradni list RS-MP, št. 6/1993.

³² D. Kerec, *Prekmurje, Prekmurci in Prekmursko narečje v slovenskih medijih*, [w:] *6 Znanstvena konferenca PAZU, Zgodovinska identiteta Sveta ob. Muri*, Murska Sobota 2008, s. 9–11.

³³ R. Zawistowska, *Prekmurje – oderwanie od Węgier i przyłączenie do Słowenii (1919–1920)*, „Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej” XLVII: 2012, s. 49–75.

³⁴ P. Cirman, *Državi zmanjkali milijoni evrov iz za obveznosti zakona za Pomurje*, „Dnevnik” 18.09.2010. Na krytyczne uwagi dziennikarza natychmiast odpowiedziała SVLR, www.svlr.gov.si.

dla deklarujących narodowość węgierską odnotowano tylko 6243 osoby. Język węgierski jako macierzysty wskazały 7713 osoby. Na obszarze 5 gmin w Prekmurju (Lendava, Dobrovnik, Hodoš, Šalovci, Moravske Toplice) łącznie żyło według tych danych 5212 osób narodowości węgierskiej. Instytucje zajmujące się kwestią mniejszości węgierskiej uznały, że wykazane w spisie z 2002 roku dane są wyraźnie zaniżone. W analizie o położeniu i realizacji praw włoskiej i węgierskiej ludności, która była przedmiotem obrad rządu 29 lipca 2004, znalazła się informacja, że na terytorium Słowenii zamieszkiwało wówczas 8328 osób narodowości węgierskiej. W spisach wyborców do słoweńskiego Zgromadzenia Narodowego w 2004 roku znalazło się 6610 Węgrów, a przed wyborami parlamentarnymi, które odbyły się 21 września 2008, na listach uprawnionych do głosowania umieszczono 7063 obywateli narodowości węgierskiej. Jest to liczba dorosłych Węgrów mieszkających w Słowenii w 2008 roku³⁵. Można zatem uznać, że liczba osób należących do wspólnoty węgierskiej w 2002 roku wzrosła w porównaniu z 1991 rokiem i stanowiła 0,32% ogólnej liczby ludności Słowenii.

Posłanką z ramienia wspólnoty węgierskiej w latach 1990–2008 była Maria Pozsonec, nauczycielka języka węgierskiego i zastępczyni żupana w Lendavie. Przez kilka kadencji sprawowała funkcję przewodniczącej Komisji ds. Mniejszości Narodowych w DZ Słoweniji³⁶. W 2008 roku nastąpiła zmiana. Posłem został wybrany dr László Göncz, historyk, badacz spraw mniejszości narodowych w Europie Środkowej, dyrektor Instytutu Kultury Węgierskiej w Lendavie³⁷.

Zgodnie ze słoweńskim porządkiem prawnym, węgierska wspólnota narodowa ma swoją organizację pod nazwą Pomurska Węgierska Samorządowa Narodowa Wspólnota (Pomurska Madžarska Samoupravna Narodna Skupnost – PMSNS, Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség – MMÖNK) z siedzibą w Lendavie. W 1997 roku w skład MMÖNK weszli wszyscy węgierscy radni z 5 gmin węgierskich: 10 z Lendavy, 4 z Dobrovnika, 3 z Moravskich Toplic, 2 z Hodošu i 2 z gminy Šalovci. W każdej z wymienionych gmin Węgrzy tworzą gminne wspólnoty. Statut i regulamin MMÖNK został ogłoszony 11 lutego 1997³⁸. Zawierał on przede wszystkim zasady postępowania radnego węgierskiego w radzie gminy, a także kompetencje i obowiązki Zarządu i Rady MMÖNK. W art. 73 zostały sformułowane szczegółowe zadania dotyczące edukacji, problemów gospodarczych i finansowych, a także wszelkich kwestii prawnych, w tym dotyczących praw człowieka i konkretnej realizacji praw wspólnot narodowych³⁹.

³⁵ Urad Vlade Republike Slovenije za Narodnosti, Informacija o madžarski narodni skupnosti, Številka: 382-1/2010-7 z 22.07.2010. W roku szkolnym 2009/2010 do dwujęzycznych węgierskich przedszkoli, szkół podstawowych i średnich uczęszczało łącznie 1387 dzieci.

³⁶ M. Pozsonec, *Volilni izid me je presenetil*, www.siol.net/slovenija/volitve/2008, dostęp 22.09.2010.

³⁷ Republic of Slovenia, National Assembly, dr László Göncz, www.dz-rs.si.

³⁸ A Muravidéki Magyar Nemzeti Öngazgatási Közösség Statútumának és A Muravidéki Magyar Nemzeti Öngazgatási Közösség Tanácsának. Ügyrendjét, „Népújság” 09/1997, március 6.

³⁹ Ibidem, Art. 73, s. 13.

W związku z dostosowaniem liczby radnych proporcjonalnie do liczby ludności danej gminy liczba radnych węgierskich uległa zmniejszeniu. W lokalnych wyborach, które odbyły się 10 października 2010, ludność węgierska wybrała swoich radnych w następujących gminach: Dobrovnik – 1, Lendava – 2, Moravske Toplice – 2, Hodoš – 1 i z gminy Šalovci – 1.

W wzmiankowanych już 5 gminach położonych w Prekmurju tuż przy granicy z Węgrami obok języka słoweńskiego językiem urzędowym jest język węgierski, a nazwy wielu wsi w tych gminach są podwójne: słoweńskie i węgierskie⁴⁰. Na terenie Pomurja działają liczne lokalne węgierskie stowarzyszenia oświatowe, kulturalne i ogólne prowadzące działalność w języku węgierskim.

Kształcenie na tym obszarze dla wszystkich tam mieszkających Węgrów prowadzone jest w obydwu językach, słoweńskim i węgierskim⁴¹. W odróżnieniu od włoskiej wspólnoty narodowej, która w regionie Przymorza ma prawo do prowadzenia szkół, w których nauczanie odbywa się tylko w jednym języku, na obszarze mieszanego narodowościowo regionu Pomurja, gdzie żyje węgierska wspólnota narodowa, zgodnie z rozporządzeniami i przypisami do Ustawy o mniejszościach narodowych, całe szkolnictwo jest dwujęzyczne. Dla młodzieży węgierskiej z Pomurja dostępne są wszystkie kierunki na uniwersytetach słoweńskich. Na podstawie bilateralnego porozumienia Słowenii i Węgier w każdym roku akademickim w uniwersytetach i innych szkołach wyższych na Węgrzech studiuje przeciętnie około 50 studentów wywodzących się z węgierskich rodzin zamieszkałych w Słowenii⁴².

Wspólnota węgierska w Słowenii prowadzi aktywną działalność w wielu amatorskich kulturalnych stowarzyszeniach, takich jak zespoły folklorystyczne, chóry, grupy recytatorskie, teatralne, plastyczne itp. Koordynatorem tej działalności jest Instytut Węgierskiej Kultury Narodowej, mający swoją siedzibę w Lendavie⁴³. W ramach instytutu 20 sierpnia 2004 został otwarty Ośrodek Bánffy, który w czerwcu 2010 roku otrzymał nowe pomieszczenia. Na tę inwestycję rząd Słowenii przeznaczył 300 tys. euro. W Lendavie funkcjonuje również dom kultury, który mieści się w nowym imponującym obiekcie wybudowanym za 6 259 389 euro, wspólnie przez rząd Słowenii, wspólnotę węgierską i rząd Republiki Węgierskiej.

Ważną rolę w życiu kulturalnym ludności węgierskiej Pomurja odgrywa Regionalna i Studyjna Biblioteka (Pokrajinska in študijska knjižnica) w Murskiej Sobocie. W ramach koordynowanych przez nią działań funkcjonują biblioteki we

⁴⁰ Urad Vlade Republike Slovenije za Narodnosti, Informacija o madžarski narodni skupnosti, Številka: 382-1/2010-7 z 22.07.2010. Zob. też: Katalog informacij javnega značaja Urada Vlade RS za narodnosti. Osnovne informacije o madžarski narodni skupnosti. Na podlagi 8. člena Zakona o dostopu do informacij javnega značaja (Uradni list RS, št. 51/2006 – UPB2), Urad Vlade RS.

⁴¹ Sporazum o sodelovanju na področju kulture, izobraževanja in znanosti med Republiko Slovenijo in Republiko Madžarsko, Uradni list RS-MP, št. 6/1993.

⁴² Urad Vlade Republike Slovenije za Narodnosti, Informacija o madžarski narodni skupnosti, Številka: 382-1/2010-7 z 22.07.2010.

⁴³ Zavod za kulturo madžarske narodnosti – Magyar Nemzetiségi Muvelodesi Intézet Lendava.

wszystkich gminach Pomurja⁴⁴, a w wielu miejscowościach także ich filie posiadające księgozbiór węgierski. W organizacyjnej strukturze biblioteki w Murskiej Sobocie działają również biblioteki obwoźne, docierające z książkami i czasopi-smami węgierskimi do miejscowości w gminach Moravske Toplice, Šalovci i Hodoš. Samodzielna węgierska biblioteka i księgarnia działa w Lendavie. Ponadto Węgrzy mogą również korzystać ze zbiorów biblioteki w Dobrovniku.

Działalność informacyjną dla węgierskiej wspólnoty narodowej koordynuje Węgierski Narodowy Instytut ds. Informacji (słow. Zavod za informativno dejavnost madžarske narodnosti, węg. Magyar Nemzetiségi Tájékoztatói Intézet), mający swoją siedzibę także w Lendavie. Wydaje on tygodnik w języku węgierskim „Népújság”. Ustawa o samorządnych wspólnotach narodowych gwarantuje, że w Radzie Narodowej RTV Slovenija zasiada jeden przedstawiciel węgierskiej wspólnoty narodowej, a poza tym w Radzie Programowej Narodowościowego Programu 2/3 członków stanowią przedstawiciele obydwu narodowych wspólnot⁴⁵. W Regionalnym Centrum RTV w Mariborze znajduje się Węgierskie Studio Lendava, które zatrudnia 107 osób i przygotowuje programy telewizyjne i radiowe dla Węgrów w całej Słowenii. Działalność tego studia jest finansowana z budżetu państwowego Słowenii⁴⁶.

W oparciu o porozumienia między rządami Słowenii i Węgier, a także poszczególnymi ministerstwami obydwu państw 14 marca 2008 mające swoje siedziby w Lendavie Pomurska Węgierska Samorządna Narodowa Wspólnota i Instytut Węgierskiej Kultury Narodowej podpisały porozumienie o współpracy z Instytutem Balassi Bálint w Budapeszcie, dotyczące pomocy w zakresie rozwoju kultury i języka węgierskiego w Pomurju.

Wspólnota węgierska w Słowenii cieszy się statusem, który nawet Węgrzy oceniają jako wzorcowy⁴⁷. Dowodem wymownie potwierdzającym słuszność tych ocen były wspólne spotkania prezydenta Republiki Słowenii Danilo Türka i prezydenta Węgier Pála Schmitta w miejscowościach zamieszkałych przez Słoweńców na Porabju i Węgrów w Prekmurju⁴⁸. Prezydenci 8 marca 2012 spotkali się z przedstawicielami miejscowej ludności, odwiedzili dwujęzyczną szkołę w Dobrovniku, byli

⁴⁴ Zgodnie z ustawą o samorządzie w Słowenii w każdej gminie musi być biblioteka.

⁴⁵ Zakon o samoupravnih narodnih skupnostih, Uradni list RS, št. 65/94.

⁴⁶ Zakon o Radioteleviziji Slovenije, Uradni list 96/05.

⁴⁷ Takie opinie usłyszałam podczas rozmów z wieloma Węgrami mieszkającymi w różnych krajach Kotliny Karpackiej, których miałam okazję spotkać podczas organizowanych przez Stowarzyszenie im. Franciszka II Rakoczego (Rákóczi Szövetség) zjazdów-obozów historyków węgierskich (Történelemtanár Tábor), XIII Zjazdu w Matrafüred (19–24.07.2010) i XIV w Gyöngyös (18–23.07.2011). Podobną ocenę prezentują również węgierscy profesowie-dyplomaci m.in: Attila Szallai, Imre Molnar, Istvan Kovacs, a także mieszkający na Porabju w pobliżu granicy węgiersko-słoweńskiej prof. Endre Varga, który jednak nieco narzekał, że nie wszystkie słoweńskie ekspedientki w sklepach w Lendavie chętnie i biegle rozmawiają po węgiersku.

⁴⁸ Slovenski predsednik in madžarski predsednik obisk Raba regija in Prekmurje, <http://www.up-rs.si/up-rs/uprs-eng.nsf>; Slovenski in madžarski poslovnježi v Monoštru

obecni podczas oficjalnego podpisywania umowy o współpracy między organizacjami reprezentującymi narodowość słoweńską na Węgrzech i wspólnotę węgierską w Słowenii oraz wzięli udział w konferencji słoweńskich i węgierskich biznesmenów zainteresowanych rozwojem przygranicznych regionów obydwu państw⁴⁹. Prezydent Danilo Türk, który był inicjatorem wizyty, kilkakrotnie podczas niej stwierdzał, że jej głównym celem jest wypracowanie wspólnych kierunków działania, by Porabje i Prekmurje mocniej włączyć w europejskie programy rozwoju regionalnego⁵⁰.

Romska grupa etniczna

Według szacunkowych ocen w Słowenii żyje około 10 000 Romów. Większe ich skupiska znajdują się w Pomurju, Górnej Krainie, Dolnej Krainie, Białej Krainie i na Posavju oraz w dużych miastach. W niepodległej Słowenii coraz więcej Romów wyraża zgodę na umieszczenie ich w oficjalnej statystyce. Podczas spisów ludności narodowość romską w 1991 roku zadeklarowało 2259, a w 2002 roku – 3246 osób. Język romski jako macierzysty podały w 1991 roku 2752, a w 2002 roku – 3834 osoby⁵¹.

Słoweńskie dokumenty stanowiące podstawy prawne dla określania statusu ludności romskiej powstawały w wyniku dostosowywania prawa do międzynarodowych uregulowań i inicjatyw podejmowanych przez organizacje romskie, wszystkie ulokowane do niedawna w Pomurju. We wprowadzeniu do dokumentu *Opinia Rządu Republiki Słowenii do Projektu ustawy o wspólnocie romskiej z 20 grudnia 2006 r.*⁵² znalazła się informacja, że do tego czasu od 1989 roku problem Romów był przedmiotem 11 ustaw, w tym trzy z nich odnosiły się do spraw związanych z uczestnictwem Romów w lokalnych radach gmin⁵³.

Romowie w Słowenii w 1996 roku utworzyli Związek Romów w Słowenii (Zveza Romov Slovenije – ZRS). ZRS był ukierunkowany w swojej działalności na organizowanie romskich stowarzyszeń, których na początku 2010 roku było 22. Organizatorem i przewodniczącym ZRS był Jože Horvat-Muca, absolwent romologii na Uniwersytecie w Wiedniu. Sądził on wówczas, że ZRS stanowi wystarczającą strukturę organizacyjną, a utworzenie partii politycznych przyniosłoby więcej strat

o poslovnih priložnostih. Türk in Schmitt z obiskom pri manjšini nakazala smer bodočega sodelovanja, <http://www.siol.net/novice/slovenija/2012/03>.

⁴⁹ Schmitt: *Szívünkön viseljük a kisebbségek sorsát*, <http://www.fidesz.hu>, dostęp 6.04.2012.

⁵⁰ *Obisk Türka v Porabju in Prekmurju*, „Times.si”, <http://www.times.si/svet>.

⁵¹ Statistični urad RS, Statistične informacije, št.: 93/2003.

⁵² Mnenje Vlade Republike Slovenije o Predlogu zakona o romski skupnosti (ZRomS), EVA: 2004-1211-1154, Številka: 00702-24/2006/7, Ljubljana 20.12.2006.

⁵³ 1. Zakon o lokalni samoupravi (Uradni list RS, št. 100/05 – uradno prečiščeno besedilo, 21/06 Odl. US: U-l-2/06-22), 2. Zakon o lokalnih volitvah (Uradni list RS, št. 22/06 – uradno prečiščeno besedilo, 70/06 Odl. US: U-l-49/06-30), 3. Zakon o evidenci volilne pravice (Uradni list RS, št. 52/02, 73/03 Odl. US: U-l-346/02-13).

niż pożytku. Powołał się na przykład Słowacji, gdzie było aż 17 partii utworzonych przez Romów. Podkreślił, że dla ludności romskiej najpożyteczniejszą pracę wykonują reprezentujący ją radni, którzy tworzą najbardziej widoczną i znaczącą więź między skupiskami romskiej ludności a lokalnymi samorządami w celu rozwiązywania konkretnych problemów. Podkreślił też doniosłe znaczenie kontaktów romskich radnych z żupanami⁵⁴.

Zabiegi ZRS spowodowały, że w art. 101a Ustawy o zmianach i uzupełnieniach ustawy o lokalnych samorządach w 2002 roku wymieniono 20 gmin, które powinny mieć zgodnie z prawem w składzie swych rad przedstawiciela narodowości romskiej. W gminach tych zamieszkiwało jednak tylko 2042 Romów objętych oficjalnymi statystykami. Były to następujące gminy: Beltinci, Cankova, Črenšovci, Črnomelj, Dobrovnik, Grosuplje, Kočevje, Krško, Kuzma, Lendava, Metlika, Murska Sobota, Novo mesto, Puconci, Rogašovci, Semič, Šentjernej, Tišina, Trebnje in Turnišče⁵⁵. W ustawie znalazł się zapis zobowiązujący wymienione gminy do zapewnienia zamieszkałej w nich romskiej ludności prawa do wyboru jednego przedstawiciela do rady gminy.

Wprawdzie w gminie Grosuplje radny romski został wybrany dopiero w 2010 roku, ale wszyscy radni wybrani w 2002 roku już wkrótce utworzyli strukturę organizacyjną pod nazwą Stowarzyszenie Forum Romskich Radnych w Słowenii (Združenje Forum Romskih Svetnikov Slovenije). Forum ma swoją siedzibę w Cankovej, a funkcję przewodniczącego pełni Darko Rudaš, radny z Murskiej Soboty. Podsumowaniem działalności Forum było zorganizowanie roboczej narady w Pałacu Słoweńskiego Etnograficznego Muzeum w Lublanie z udziałem żupanów z 20 gmin, w których są romscy radni, przedstawiciele zainteresowanych ministerstw, przewodniczących gminnych wydziałów zajmujących się położeniem romskiej wspólnoty, romskich radnych, przedstawiciele zainteresowanych organizacji pozarządowych i innych. Tematem narady, która odbyła się 16 kwietnia 2010, była „Polityczna partycypacja Romów w Republice Słoweńskiej”. Wystąpili na niej przedstawiciele rządu i innych najwyższych władz i instytucji, mających w zakresie swoich obowiązków także sprawy dotyczące Romów⁵⁶.

W wyborach komunalnych, które miały miejsce 10 i 24 października 2010, Romowie wybrali swoich radnych we wszystkich gminach, w których mają prawo mieć przedstawicieli. W niektórych gminach był tylko jeden kandydat wybrany przez niewielką liczbę osób⁵⁷: Beltinci (25), Dobrovnik (17), Metlika (20), Semič

⁵⁴ Dr M. Brezovšek, Dr S. Kropivnik, Dr M. Haček, *Lokalna Demokracija v Republiki Sloveniji*, Končno poročilo, Ljubljana, februar 2005, s. 53–100, <http://www.gov.si/svrp/8pro/1pro.html>.

⁵⁵ Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o lokalni samoupravi (ZLS-L), Stran 5179.Ur.l. RS, št. 51/2002, 101a člen.

⁵⁶ Moderatorem narady był Romeo Varga, Regionalna razvojna agencija Mura i upoważniony przedstawiciel Forumu romskih svetnikov.

⁵⁷ W nawiasie zostały podane liczby głosów, które padły w gminach, gdzie wystawiono tylko jednego kandydata.

(19), Šentjernej (23), i Turnišče (16). Największa liczba głosujących była w Murskiej Sobocie. Wygrał tam Darko Rudaš, na którego głosowało 264 wyborców. Jego przeciwnik otrzymał 188 głosów⁵⁸.

Konieczność przekładania działalności radnych romskich w gminach na ogólniejsze cele, także o charakterze politycznym, zrodziła potrzebę powołania nowej organizacji, która spełniałaby taką rolę. 20 czerwca 2007 na inauguracyjnej sesji została utworzona organizacja pod nazwą Rada Romskiej Wspólnoty (Svet romske skupnosti – SRS) Republiki Słowenii. Jej przewodniczącym został Jože Horvat-Muc. Rada została ustanowiona dla „przedstawiania interesów romskiej wspólnoty w Słowenii w stosunkach z organami państwowymi”⁵⁹. Do uprawnień i kompetencji SRS należało przedkładanie propozycji, inicjatyw i opinii dotyczących romskiej grupy etnicznej.

Organizatorem i przez pierwsze trzy lata przewodniczącym SRS był Jože Horvat-Muc, kierujący nadal ZRS. 24 lutego 2010 zrezygnował z funkcji przewodniczącego SRS, pozostając na stanowisku przewodniczącego ZRS. Wkrótce jednak Jože Horvat-Muc ustąpił również ze stanowiska przewodniczącego ZRS. Romska grupa etniczna jest bowiem rozszkana po całej Słowenii, ale władze jej wszystkich organizacji mieściły się w Murskiej Sobocie na Pomurju. Musiało to budzić naturalny sprzeciw ze strony Romów zamieszkałych w innych regionach, zwłaszcza że do Słowenii po rozpadzie byłej Jugosławii napłynęło wielu Romów z państw Zachodnich Bałkanów. Stanowisko przewodniczącego ZRS w miejsce Horvata-Mucy objął młody Rom przybyły z Serbii. Oświadczył on, że nie jest ważne, kto kiedy przybył do Słowenii, ważne jest, że jest się Romem⁶⁰. Oświadczenie to można byłoby pozostawić bez komentarza, gdyby nie sygnalizowało ono zauważalnego zjawiska, wyrażającego się we wniosku, że napływ Romów z zewnątrz jest to jednak ważny problem dla romskiej grupy etnicznej i dla władz Słowenii.

Wielką wagę w integracji ludności romskiej odgrywa działalność informacyjna, m.in. za pośrednictwem radia i telewizji. Audycje przygotowywane przez Romów dla Romów są nadawane w lokalnych stacjach radiowych i telewizyjnych w Prekmurju, w Doljenskim i w Lublanie. Od grudnia 2007 roku w radiu narodowym nadawana jest cotygodniowa audycja „Naše poti – Amare droma” (Nasze drogi). W 2003 roku pod auspicjami ZRS zostało uruchomione romskie informacyjne centrum ROMIC. Od 23 marca 2008 w pierwszym programie telewizji narodowej emitowana jest przygotowywana przez Romów cykliczna audycja pod tytułem „So vakeres? – Kaj govoriš?” (Jak mówisz?). Zaslugującym na odnotowanie wydarzeniem było uruchomienie poświęconych Romom stron internetowych na udostępnionym

⁵⁸ Državna Volilna Komisija. *Lokalni volitve 2010 – 10.10.2010 – 24.10.2010. Udeležba. Rezultati volitev. Rezultati volitev županov. Zbirni podatki. Narodnostne skupnosti*, (Dane z 4.11.2010 nieurzędowe), www.dvk.gov.si.

⁵⁹ *Ustanovljen Svet romske skupnosti*, Ljubljana, 24 ur.com, 23.06.2007, dostęp 27.09.2010.

⁶⁰ S. Zavratnik Zimic, *Koncept „družbene izključenosti” v analizi marginalnih etničnih Skupin. Primer začasnih beguncev in autohtonih Romov*, „Teorija in Praksa” 2000, nr 37.

gościnnie portalu Instytutu Badań Narodowościowych⁶¹. Z inicjatywą tą wystąpiła grupa studentów stosunków międzynarodowych z Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu w Lublanie, którzy przyjęli nazwę Studencki Inkubator Badawczy, a także członkowie Akademickiego Klubu Romskich Studentów, romscy radni i Regionalna Rozwojowa Agencja Mura w Murskiej Sobocie. Strony internetowe zawierają krótki zarys historii Romów, poradnik dla romskich radnych, wskazówki jak rozwiązywać bieżące problemy, m.in. szukać pracy⁶². W grudniu 2007 roku zarejestrowanych w Słowenii było 2069 bezrobotnych Romów (w tym 1060 kobiet). Kryzys gospodarczy, który w Słowenii rozpoczął się w drugiej połowie 2008 roku, nie pozwolił na poprawę tej sytuacji.

Wiele inicjatyw zostało podjętych w sprawie języka Romów w Słowenii, m.in. w 2000 roku odbyła się poświęcona temu tematowi konferencja zorganizowana przez INV⁶³.

Grupy narodowe i narodowościowe obywateli byłej Jugosławii

W spisie ludności przeprowadzonym w 2002 roku odnotowano w Słowenii liczne grupy osób, które określiły jako swój język macierzysty jeden z języków narodów, które tworzyły republiki byłej Jugosławii, a obecnie stanowią odrębne samodzielne państwa: język albański – 7177, bośniacki – 31499, chorwacki – 54 079, macedoński – 4760, serbski – 31 329, serbsko-chorwacki – 36 265. W sumie zatem osoby należące do tych grup stanowią około 10 % społeczeństwa Słowenii⁶⁴.

Szczególnie duży napływ imigrantów z państw utworzonych po rozpadzie Jugosławii miał miejsce w ostatnich miesiącach 2000 roku i pierwszych miesiącach 2001 roku, co związane było zapewne z wyraźną poprawą sytuacji gospodarczej Słowenii i jej sukcesami w negocjacjach z Unią Europejską, w świetle których przyjęcie do UE stawało się coraz pewniejsze. Jeśli nawet przyjmiemy założenie, że wyniki spisu z 2000 roku w odniesieniu do tych grup są niezbyt dokładne, to wskazują one na wagę tego problemu. W 2003 roku ukazała się poświęcona tej kwestii obszerna publikacja przygotowana przez zespół badaczy z INV pod kierunkiem Very Kržišnik-Bukić, wykonana na zlecenie dyrektora Urzędu d.s. Mniejszości Narodowych. Stanowiła ona punkt wyjścia do dalszych badań pracowników INV i podstawę poszukiwania najlepszego rozwiązania tego problemu przez władze

⁶¹ *Dobrodošli na spletnih straneh za romske svetnike*, www.inv.si.

⁶² *Ibidem*. Znajdują się tam również bardzo interesujące rozważania Mirana Komaca, *Pravica do nastanitve in konstrukcija romske narodne manjšine/teze za razpravo s komentarjem/*, www.inv.si.

⁶³ Ž. Antauer, J. Krek, J. Peršak, *Projekt standardizacije jezika Romov v Sloveniji in vključevanje romske kulture v vzgojo in izobraževanje*, [w:] *Evropa, Slovenija in Romi, Zbornik referatov na mednarodni konferenci v Ljubljani 15 februarja 2002*, ured. V. Klopčič, M. Polzer, INV, Ljubljana 2003.

⁶⁴ J. Susmelj, *Analiza situacije manjšin bivše Jugoslavije z vidika problematike medijske definicije in politike Republike Slovenije (RS)*, „Monitor ISH” 2008, l. 10, š. 1, również: <http://www.dlib.si/preview>.

Słowenii⁶⁵. Autorzy, a zwłaszcza kierująca zespołem Vera Kržišnik-Bukić, wysunęli tezę, że mieszkający w Słowenii członkowie narodów byłej Jugosławii tworzą nowe wspólnoty narodowe⁶⁶. Pojawiły się określenia „neavtohtone”, „novodobne” manjšine (nieautochtoniczne, mniejszości nowych czasów, nowe mniejszości)⁶⁷.

Mieszkający w Słowenii Albańczycy (z Kosowa), Bośniacy, Chorwaci i Serbowie nie zgadzają się z tym stanowiskiem. Utworzyli oni w sumie 64 kulturalne stowarzyszenia, połączone w narodowe związki. Wszystkie związki reprezentujące osoby wywodzące się z narodów i narodowości byłej Jugosławii domagają się łącznego traktowania i uznania za „narody konstytucyjne”, na które rozciągają się uprawnienia obywatelstwa do niedawna jednego wspólnego państwa. W związku z tym protestują przeciwko traktowaniu ich jako „nieautochtonów” lub imigrantów⁶⁸. Wysuwają postulat, by w konstytucji Słowenii została dokonana zmiana, aby ten specjalny status usankcjonować. Dla koordynowania wspólnych działań został utworzony Związek Związków Kulturalnych Stowarzyszeń Konstytucyjnych Narodów byłej Jugosławii w Słowenii, zarejestrowany 13 listopada 2006⁶⁹. Przewodniczący związków i stowarzyszeń poszczególnych grup narodowych swoje stanowisko i żądania przedstawili na konferencji prasowej 9 października 2007. Elias Dimitrievski, przewodniczący Związku Związków Kulturalnych Stowarzyszeń Konstytucyjnych Narodów byłej Jugosławii w Słowenii, wypowiadał się w imieniu całej grupy, wysuwając żądanie ochrony tożsamości na zasadzie już istniejącego prawa i jej zintegrowania ze społeczeństwem Słowenii. Żądania wysunięte przez Dimitrievskiego

⁶⁵ V. Klopčič, M. Komac, V. Kržišnik-Bukić, *Albanci, Bošnjaki, Črnogorci, Hrvati, Makedonci in Srbi v Republiki Sloveniji (ABČHMS v RS), Položaj in status pripadnikov narodov nekdanje Jugoslavije v Republiki Sloveniji*. Naročnik raziskave: Urad RS za narodnosti. Voditeljica raziskave in urednica: dr V. Kržišnik-Bukić. INV, Ljubljana 2003.

⁶⁶ V. Kržišnik-Bukić, *Narodnomanjšinsko vprašanje v Sloveniji po razpadu Jugoslavije: O družbeni upravičenosti priznanja statusa narodnih manjšin Albancem, Bošnjakom, Črnogorcem, Hrvatom, Makedoncem in Srbom v Republiki Sloveniji s predlogi za urejanje njihovega narodnomanjšinskega položaja*, Izvirni, znanstveni članek, „Razprave in gradivo”, Ljubljana 2008, št. 56–57, s. 121–157, www.inv.si/DocDir/, PDF.

⁶⁷ J. Susmelj, *Analiza situacije...*; J. Stergar, *Neznosna lahkost avtohtonosti*, „Razprave in gradivo”, Ljubljana 2006, št. 50–51, s. 112–121, www2.arnes.si/~ljin16/RIG/...51/stergar1.pdf; „Delo” 19.11.2004.

⁶⁸ Ustawa o obywatelstwie Republiki Słowenii (pierwsza została uchwalona w 1991 r.) przewiduje, że każdy imigrant przebywający w Słowenii po spełnieniu ściśle określonych warunków może ubiegać się o azyl, naturalizację i obywatelstwo. Zakon o državljanstvu Republike Slovenija (uradno prečiščeno besedilo), Ur.l. RS, št. 7/2002.

⁶⁹ Zveza zvez kulturnih društev konstitutivnih narodov in narodnosti razpadle SFRJ v Sloveniji. Pod żądaniem podpisali się: Za Zvezo albanskih kulturnih društev, predsednik: Tahir Maliqai, za Bošnjaško kulturno zvezo, predsednik: Hasan Bačić, za Zvezo hrvaških kulturnih društev (pridružena članica), predsednik: Ivo Garić, za Zvezo makedonskih kulturnih društev, predsednik: Marko Matovski, za Zvezo srbskih kulturnih društev, predstavnik: Saša Gajić. J. Susmelj, *Analiza situacije...*; *Narodi bivše SFRJ želijo status manjšine*, Žurnal24.si, dostęp 09.10.2007.

i przewodniczących związków poszczególnych grup narodowych byłej Jugosławii poparł także obecny na konferencji ambasador Chorwacji w Słowenii⁷⁰.

W połowie 2010 roku redakcja „Mniejszości Narodowe i Słoweńcy” w austriackiej telewizji i radiu publicznym (Volksgruppen ORF at Slovenci w Klagenfurcie)⁷¹ dokonała przeglądu stanowisk zainteresowanych stron zaprezentowanych już wcześniej w wywiadach dla Słoweńskiej Agencji Prasowej (STA – Slovenska Tiskovna Agencija)⁷². Przytoczone zostały znane tezy Very Kržišnik-Bukić, zgodnie z którymi Albańczycy, Bośniacy, Chorwaci, Macedończycy i Serbowie jako odrębne grupy etniczne mogą na podstawie słoweńskiego prawa otrzymać taki sam status, jaki mają mieszkający w Słowenii Włosi, Węgrzy i Romowie. Podobne stanowisko prezentował Igor Grdina, znany słoweński historyk i politolog. Jego zdaniem nie było kategorii konstytucyjnego narodu na całym terytorium byłej SFRJ. Grdina przekonywał, że w okresie istnienia SFRJ mieszkańcy poszczególnych wchodzących w jej skład republik stawali się automatycznie jej obywatelami tylko dlatego, ponieważ równocześnie byli obywatelami swoich republik⁷³. Nie byli natomiast obywatelami żadnej innej z pozostałych republik, a zatem również Słowenii. Grdina stwierdził, że obecne prawo Republiki Słowenii i Unii Europejskiej jest w pełni wystarczające jako podstawa dla rozwiązania problemu mieszkających w Słowenii obywateli byłej Jugosławii⁷⁴.

Redakcja słoweńskiej rozgłośni umożliwiła także zaprezentowanie swojego stanowiska przedstawicielom zainteresowanych grup. Elias Dimitrievski w imieniu wszystkich związków narodów i narodowości byłej Jugosławii i Ivo Garić, przewodniczący Związku Chorwackich Kulturalnych Stowarzyszeń, zaprezentowali stanowisko, które zarówno w sprawie rozumienia obywatelstwa jak i pojęcia „autochton” odbiegało od interpretacji Very Kržišnik-Bukić i Igora Grdiny.

Podsumowaniem przeglądu dokonanego przez słoweńską redakcję w ORF w Klagenfurcie była wypowiedź Stanko Baluha, dyrektora Urzędu ds. Narodowości w rządzie RS. Jego zdaniem słoweńskie Zgromadzenie Narodowe jest kompetentne do uregulowania tego problemu na podstawie słoweńskiej konstytucji i ustawy o mniejszościach narodowych i nie ma potrzeby ich zmieniać. Są one zgodne z ramową konwencją Rady Europy o ochronie mniejszości z 1998 roku, prawami zawartymi w Europejskiej ustawie o regionalnych i mniejszościowych językach z 2000 roku,

⁷⁰ Ibidem.

⁷¹ *Status manjšin za narode bivše SFRJ?*, „Volksgruppen”ORF at Slovenci”, <http://volksgruppen.orf.at/slovenci/novice/stories/78277>, dostęp 28.09.2010.

⁷² Ibidem.

⁷³ Ibidem: „SFRJ je bila zvezna država republik, ki so imele pravico do samoodločbe, vključno s pravico do odcepitve. Konstitutivni narodi so obstajali v republikah. V SFRJ je obstajalo slovensko državljanstvo; državljani SFRJ smo bili prebivalci SR Slovenije avtomatsko, ker smo bili slovenski državljani”.

⁷⁴ Ibidem: „Etnične skupine lahko svoje pravice uresničujejo po 14. členu ustave, ki zagotavlja enakost pred zakonom, po 61. členu ustave (izražanje narodne pripadnosti), ter 62. členu ustave, ki se nanaša na pravice do uporabe lastnega jezika in pisave”.

a także prawami Unii Europejskiej. Od 15 do 18 listopada 2010 sprawą statusu byłych obywateli Jugosławii zajmowała się przybyła do Słowenii delegacja Komitetu Doradczego Rady Europy.

Zgromadzenie Narodowe Republiki Słowenii 1 lutego 2011 r. przyjęło *Deklarację Republiki Słowenii w sprawie sytuacji osób należących do mniejszości narodowych byłej SFRJ w Republice Słowenii – DePNNS*⁷⁵. Powołując się na obowiązujące prawa Słowenii i Unii Europejskiej, *Deklaracja* w pięciu punktach sprecyzowała zasady zbliżone do stanowiska specjalistów słoweńskich, jednakże nie była zbyt nogałaśniana w słoweńskich mediach⁷⁶. Krokiem w kierunku implementacji tych zasad była podjęta w maju 2011 roku decyzja rządu RS o powołaniu Rady Rządu Republiki Słowenii ds. Problemów Grup Narodowych Członków Narodów Byłej SFRJ w Słowenii (Svet Vlade Republike Slovenije za vprašanja narodnih skupnosti pripadnikov narodov nekdanje SFRJ v Sloveniji). Rada jest organem doradczym rządu, a kieruje nią minister kultury. W jej składzie obok przedstawicieli organów rządowych znaleźli się również delegaci Związku Związków Kulturalnych Stowarzyszeń Konstytucyjnych Narodów byłej Jugosławii w Słowenii⁷⁷.

Słoweńcy w krajach sąsiednich

We wszystkich państwach sąsiadujących ze Słowenią mieszka autochtoniczna ludność słoweńska, stanowiąca w nich mniejszość narodową. Problem ten wykracza poza ramy rozważań w niniejszym artykule. Należy go jednak zasygnalizować, ponieważ stanowi ważny czynnik wpływający na stosunek do Słowenii wobec mniejszości narodowych w jej granicach.

Na południowym zachodzie Słowenia graniczy z Włochami, a właściwie z trzema prowincjami autonomicznego regionu Friulia⁷⁸ – Wenecja Julijska. Są to Triest (Trzaška pokrajina – 6 gmin), Goricja (Goriška pokrajina, wł. Provincia di Gorizia – 25 gmin) i Udine (w jęz. włoskim Provincia di Udine, w jęz. friulskim: Provincie di Udin, w jęz. słoweńskim Videmska pokrajina – 137 gmin). Liczbę Słoweńców szacuje się w całym regionie na około 61 tys. W prowincji Triest nazwy wszystkich

⁷⁵ Na podlagi 110. členu Poslovnika državnega zbora (Uradni list RS, št. 92/07 – uradno prečiščeno besedilo in 105/10) je Državni zbor na seji dne 1. februarja 2011 sprejel: Deklaracija Republike Slovenije o položaju narodnih skupnosti pripadnikov narodov nekdanje SFRJ v Republici Sloveniji (DePNNS), št. 009-01/10-18/19, Ljubljana, dne 1. februarja 2011, EPA 1414-V, Državni Zbor Republike Slovenije, Podpisal: dr Pavel Gantar, predsednik I.r.Uradni list RS, št. 7/2011 z dne 4 2 2011. Dostępne również: www.hervardi.com/novice.

⁷⁶ *Zamolčano v medijih!* <http://www.gibanje-ops.com/prispevki-razlicnih-avtorjev>, Četrtek, 17 Februar 2011.

⁷⁷ Republika Slovenija Ministrstvo za Kulturo, *Svet Vlade Republike Slovenije za vprašanja narodnih skupnosti pripadnikov narodov nekdanje SFRJ v Sloveniji*, <http://www.mk.gov.si/si/aktualno>.

⁷⁸ W języku włoskim: Friuli-Venezia Giulia, w języku friulskim: Friûl Vignesie Julie, w języku słoweńskim: Furlanija – Julijska Krajina. Nazwa Friulia to skrót z VI w. od Forum Julii (Cividale del Friuli – Roman Forum Julii, stolicy pierwszego księstwa Lombardii we Włoszech utworzonego przez Longobardów).

6 gmin mają słoweńskie odpowiedniki⁷⁹. Podobnie jest w większości gmin prowincji Goricja. W prowincji Udine, największej w całym regionie, obok języka włoskiego w 126 gminach równoprawnym językiem jest język friulski, w 15 słoweński⁸⁰, a w 5 niemiecki.

Mniejszość słoweńską w całej Austrii szacuje się na około 40 tys., w tym 14 580 w Karyntii (1991 r.)⁸¹. Liczebność Słoweńców w Austrii spada bardzo szybko. Nadal jednak wśród sześciu mniejszości narodowych w Austrii Słoweńcy są na pierwszym miejscu pod względem liczebności.

Ogólne cele organizacji Słoweńców w austriackiej Karyntii sformułowała w trzech punktach swojego programu Koroška Enotna Lista:

- Polityka językowa. Jej celem jest autentyczna dwujęzyczność w południowej Karyntii. Slovenščina we wszystkich obszarach musi być używana i szanowana jako w pełni równoprawny język.
- Polityka regionalna. Gospodarczy rozwój dwujęzycznej południowej Karyntii i jej społeczne wzmocnienie.
- Polityka sąsiedzka. Wyrzucenie „granic z głów”. Wykorzystanie wszystkich możliwości dla umacniania dobrego sąsiedztwa i umacniania nieograniczonej w niczym korzystnej dla regionów ponadgranicznej współpracy⁸².

Według różnych szacunków na Węgrzech mieszka w sumie od 4 do 5 tys. Słoweńców⁸³. Na Porabiu znajduje się siedem wsi z słoweńskimi mieszkańcami. Głównym ośrodkiem jest Monoštru (Szentgotthárd).

Podawana jest również liczba około 15 tys. Słoweńców mieszkających w Chorwacji.

Po przyjęciu Słowenii i Węgier do Unii Europejskiej organizacje reprezentujące mniejszości słoweńskie w czterech sąsiednich państwach (Austria, Włochy, Węgry i Chorwacja) utworzyły wspólną reprezentację pod nazwą Słoweńska Mniejszościowa Koordynacja (Slovenska Manjšinska Koordinacija – SloMaK). Powołały ją: Društvo Člen 7 (Austria, przewodniczący – Branko Lenart), Zveza Slovenskih Organizacij (Austria – Marjan Sturm), Narodni Svet Koroških Slovencev (Austria – Matevž Grilc), Slovenska Kulturno-Gospodarska Zveza (Włochy – Rudi Pavšič), Svet Slovenskih Organizacij (Włochy – Drago Štoka), Zveza Slovencev na

⁷⁹ W 1910 r. w Trieście z przedmieściami i administracyjnie podległą okolicą mieszkało 118 614 osób mówiących po włosku, 56 242 po słoweńsku i 52 262 posługujących się innymi językami. Spezialortsrepertorium der Österreichischen Länder. VII. Österreichisch-Illyrisches Küstenland, Wien 1918.

⁸⁰ Język słoweński został uznany za urzędowy w tych gminach na podstawie uchwały Rady Prowincji przyjętej 26.04.2001 r.

⁸¹ *Österreichische Rektorenkonferenz Lage und Perspektiven der Volksgruppen in Österreich (Bericht der Arbeitsgruppe)*, Wien, 1989; Österreichisches Statistisches Zentralamt *Volkszählung 1991. Hauptergebnisse 1. Österreich*, Wien 1993.

⁸² *Kdo so koroški Slovenci?*, www.elnet.at.

⁸³ Veleposlaništvo Republike Slovenije v Budimpešti, Informacja: *Slovenci na Madžarskem (Slovenska manjšina na Madžarskem)*, www.budimpesta.veleposlaništvo.si.

Madżarskiem (Madžarska – Jože Hirnök), Zveza Slovenskih Društev, na Hrvaškem (Hrvaška – Darko Šonc).

28 i 29 marca 2006 delegacja SloMaK przedłożyła w Parlamencie Europejskim swoją deklarację, zawierającą również program działania⁸⁴. Deklaracja wyrażała podziękowanie Parlamentowi Europejskiemu za wielką pracę wykonaną dla regulowania praw i statusu mniejszości i apelowała o dalsze uregulowania prawne, zwłaszcza w zakresie dwujęzyczności i kultury mniejszości, a także troski o zabezpieczenie równych warunków dla rozwoju gospodarczego regionów zamieszkałych przez mniejszości narodowe. Zamieszczony w deklaracji program zawierał 15 punktów, które określały najważniejsze cele ogólne i doraźne najpilniejsze do realizacji zadania w poszczególnych państwach: we Włoszech, Karyntii, Styrii i Burgenlandzie w Austrii, na Węgrzech i w Chorwacji.

Kryzys finansowy i gospodarczy ostatnich lat wywołał interesujące zjawisko polegające na zbliżeniu wielu środowisk włoskich i słoweńskich w podejmowaniu wspólnych akcji, np. podczas protestów uczniów, studentów i nauczycieli w październiku 2008 roku i w listopadzie 2010 roku⁸⁵. W akcji przeciwko planom rządu włoskiego zmierzającym do obniżenia dotacji budżetowych dla mniejszości narodowych Unia Włochów w Słowenii i Chorwacji nawiązała współpracę ze słoweńskimi organizacjami mniejszościowych.

Ogólne wnioski

Na kompleksowe i niemal wzorcowe rozwiązywanie przez Słowenię problemów mieszkających w przygranicznych regionach mniejszości narodowych wpłynęło kilka czynników. Od zamieszkałych na jej terytorium mniejszości znacznie liczniejsze są mniejszości słoweńskie zamieszkałe za granicą w krajach sąsiednich. Troska o Słoweńców za granicami ze strony odpowiedzialnych urzędów w Lublanie, ale także poznawanie ich programów dotyczących rozwoju przygranicznych regionów z mieszaną pod względem narodowościowym ludnością (np. wzmiankowany program Enotnej Listy w austriackiej Karyntii), bazujące na wieloletnich doświadczeniach, dostarczają wielu wniosków władzom Słowenii. Słoweńcy są narodem niezbyt liczny, ale mającym poczucie własnej wartości i godności.

Specyficzna, nierozwiązana dotychczas prawnie sytuacja dotyczy zamieszkałych w Słowenii Albańczyków z Kosowa, Bośniaków, Chorwatów, Macedończyków i Serbów. Istnieje wiele przesłanek, że otrzymają oni status oddzielnych wspólnot narodowych lub grup etnicznych, ale na ogólnych zasadach dotychczasowego prawa obowiązującego w Unii Europejskiej i w Słowenii.

⁸⁴ SloMaK – Slovenska manjšinska koordinacija, http://www.slovak.net/images/uploads/doc_slo_ang.pdf. Franc Strašek in Matea Hotujac, *Obisk Evropskega Parlamenta v Bruslju (28.–29. Marec 2006)*, „Odmev” 2006, št. 29, <http://www.slovenci.hr/uploads/Odmev/Odmev29.pdf>.

⁸⁵ *Tudi Slovenci podpirajo zahteve*, Rim, 30.10.2008, STA,D.Š.; *Šolski zakon zanetil nasilje. Negotovost tudi za zamejske Slovence*, Rim, 29.10.2008, STA,M.K.; *Dijaki v Trstu zasedli šoli*, Trst, 09.11.2010, STA.

Bibliografija

- A Muravidéki Magyar Nemzeti Öngazgatási Közösség Statútumának és A Muravidéki Magyar Nemzeti Öngazgatási Közösség Tanácsának Ügyrendjét*, „Népújság”, 09/1997, március 6.
- Antauer Ž., Krek J., Peršak J., *Projekt standardizacije jezika Romov v Sloveniji in vključevanje romske kulture v vzgojo in izobraževanje*, [w:] *Evropa, Slovenija in Romi, Zbornik referatov na mednarodni konferenci v Ljubljani 15 februarja 2002*, INV, red. V. Klopčič, M. Polzer, Ljubljana 2003.
- Bezljaj F., *Eseji o slovenskem jeziku*, Ljubljana 1967.
- Brezovšek M., Kropivnik S., Haček M., *Lokalna Demokracija v Republiki Sloveniji, Končno poročilo*, Ljubljana, februar 2005, <http://www.gov.si/svrp/8pro/1pro.html>.
- Brubaker R., *Nacionalizm inaczej. Struktura narodowa i kwestie narodowe w Nowej Europie*, Warszawa 1998.
- Cirman P., *Državi zmanjkali milijoni evrov iz za obveznosti zakona za Pomurje*, “Dnevnik”, 18.09.2010.
- Deklaracija Republike Slovenije o položaju narodnih skupnosti pripadnikov narodov nekdanje SFRJ v Republiki Sloveniji (DePNNS)*, Državni zbor Republike Slovenije, Uradni list RS, št. 7/2011.
- Déclaration sur les droits des personnes appartenant à des minorités nationales ou ethniques, religieuses et linguistiques*, A/RES/ 47/135, <http://daccessdds.un.org/doc/Resolution/gen/nr0/027/23/IMG/NR002723.pdf?OpenElement>.
- Dijaki v Trstu zasedli šoli*, „Trst”, 09.11.2010.
- Dobili smo najboljšo možno ekipo na vetu*, MMC, RTV.SLO, 26.11.2010.
- Dobrodošli na spletnih straneh za romske svetnike*, <http://www.inv.si>.
- EDIT u teškoj situaciji. Zbog dugova prozvan Furio Radin*, “Glas Istre”, 5.10.2010.
- European Charter for Regional or Minority Languages*, <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/148.htm>.
- Hrvatini J., *Italijanska unija o Slovensko-hrvaškem sporu*, “Primorske novice”, 27.12.2008.
- Informacija o madžarski narodni skupnosti*, Urad Vlade Republike Slovenije, Številka: 382-1/2010.7 z 22.7.2010.
- Informacija o italijanski narodni skupnosti*, Urad Vlade Republike Slovenije, Številka: 382-1/2010.6 z 22.7.2010.
- Italijanska unija v Sloveniji in na Hrvaškem*, <http://lori.org>.
- Izzivi in raziskava etničnosti in manjšin na začetku 21 stoletja*. 80 let Inštituta za narodnostna vprašanja. Rozprave in gradivo, Revije št. 50-51, Ljubljana 2006, ss. 351, www2.arnes.si.
- Kdo so koroški Slovenci?*, <http://www.elnet.at>.
- Kerec D., *Prekmurje, Prekmurci in Prekmursko narečje v slovenskih medijih*, [w:] 6 *Znanstvena konferenca PAZU, Zgodovinska identiteta Sveta ob. Muri*, Murska Sobota 2008.
- Klopčič V., Komac M., Kržišnik-Bukić V., *Albanci, Bošnjaki, Črnogorci, Hrvati, Makedonci in Srbi v Republiki Sloveniji (ABČHMS v RS), Položaj in status pripadnikov narodov nekdanje Jugoslavije v Republiki Sloveniji*, Urad RS za narodnosti, Ljubljana 2003.
- Komac M., *Pravica do nastanitve in konstrukcija romske narodne manjšine/teze za razpravo s komentarjem*, <http://www.inv.si>.

- Kržišnik-Bukić V., *Narodnomanjšinsko vprašanje v Slovenji po razpadu Jugoslavije: O družbeni upravičenosti priznanja statusa narodnih manjšin Albancem, Bošnjakom, Črnogorcem, Hrvatom, Makedoncem in Srbom v Republiki Sloveniji s predlogi za urejanje njihovega narodnomanjšinskega položaja*, "Razprave in gradivo" 2008, št. 56–57.
- Lokalni volitve 2010 – 10.10.2010–24.10.2010. Udeležba. Rezultati volitev. Rezultati volitev županov. Zbirni podatki. Narodnostne skupnosti*, <http://www.dvk.gov.si>.
- Mikuli P., *Parlament Słowenii*, Warszawa 2004.
- Misija nemogoče za prispevke manjšini?*, "Primorski dnevnik" 4.11.2010.
- Mnenje Vlade Republike Slovenije o Predlogu zakona o romski skupnosti (ZRomS)*, EVA: 2004-1211-1154, Številka: 00702-24/2006/7, Ljubljana 20.12.2006.
- Narodi bivše SFRJ želijo status manjšine*, <http://Zurnal24.si>.
- Obisk Türka v Porabju in Prekmurju*, <http://www.times.si/svet>.
- Osnovne informacije o italijanski narodni skupnosti. Osnovne informacije o madžarski narodni skupnosti. Osnovne informacije o romski etnični skupnosti*. Katalog informacij javnega značaja Urada Vlade RS za narodnosti. Na podlagi 8. člena Zakona o dostopu do informacij javnega značaja (Uradni list RS, št. 51/2006 – UPB2), Urad Vlade RS.
- Österreichische Rektorenkonferenz Lage und Perspektiven der Volksgruppen in Österreich (Bericht der Arbeitsgruppe)*, Wien 1989.
- Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002*, Statistični urad Republike Slovenije Poslovnik o delu Varuha, Uradni list 63/95.
- Pozsonec M., *Volilni izid me je presenetil*, <http://www.siol.net/slovenija/volitve/2008>.
- Roberto Battelli, <http://dz-rs.si>.
- Schmitt: *Szívünkön viseljük a kisebbségek sorsát*, <http://www.fidesz.hu>.
- Slovencem letno 20 milijonov evrov. Izkrivljene številke deželnega svetnika Roberta Novellija*, „Primorski dnevnik“ 2.11.2010.
- SloMak- Slovenska manjšinska koordinacija*, http://www.slovak.net/images/uploads/doc_slo_ang.pdf.
- Slovenci na Madžarskem (Slovenska manjšina na Madžarskem)*, www.budimpesta.veleposlaništvo.si.
- Slovenija ne bo zmanjševala sredstev za manjšini. Premier Pahor zagotovil, da bo storil vse, da tudi Italija ne bi zmanjševala prispevkov za Slovence*, „Primorski dnevnik“ 27.10.2010.
- Slovenski in madžarski poslovneži v Monoštru o poslovnih priložnostih. Türk in Schmitt z obiskom pri manjšini nakazala smer bodočega sodelovanja*, <http://www.siol.net/novice/slovenija/2012/03>.
- Slovenski predsednik in madžarski predsednik obisk Raba regija in Prekmurje*, <http://www.up-rs.si/up-rs/uprs-eng.nsf>.
- Spezialortrepertorium der Oesterreichischen Laender. VII. Oesterreichisch-Illyrisches Kuestenland*, Wien 1918.
- Sporazum o sodelovanju na področju kulture, izobraževanja in znanosti med Republiko Slovenijo in Republiko Madžarsko*, Uradni list RS-MP, št. 6/1993.
- SSO in Italijanska unija za krepitev sodelovanja*, <http://siol.net>.
- Statistični urad Republike Slovenije, Demografsko socialno področje, Prebivalstvena Ura, Interaktivno*, <http://stat.si>.
- Statistični urad RS, Statistične informacije*, št. 93/2003.

- Status manjšin za narode bivše SFRJ? „Volksgruppen“ ORF at Slovenci”, <http://volksgruppen.orf.at/slovenci/novice/stories/78277>.
- Stergar J., *Neznosna lahkost avtohtonosti*, “Razprave in gradivo” 2006, št. 50–51.
- Strašek F., Hotujac M., *Obisk Evropskega Parlamenta v Bruslju (28.–29. Marec 2006)*, “Odmev”, 2006, št. 29, <http://www.slovenci.hr/uploads/Odmev/Odmev29.pdf>.
- Svet Vlade Republike Slovenije za vprašanja narodnih skupnosti pripadnikov narodov nekdanje SFRJ v Slovenij, <http://www.mk.gov.si/si/aktualno>.
- Susmelj J., *Analiza situacije manjšin bivše Jugoslavije z vidika problematike medijske definicije in politike Republike Slovenije (RS)*, “Monitor ISH”, 2008, l. 10, š. 1.
- Šolski zakon zanetil nasilje. *Negotovost tudi za zamejske Slovence*, „Rim” 29.10.2008.
- Tremula: *Unija Italijanov se številčno krepi*, <http://www.stat.si>.
- Tudi Slovenci podpirajo zahteve*, „Rim” 30.10.2008.
- Unija Istranov proti filmu Trst je naš*, <http://www.siol.net/kultura>.
- Ustanovljen Svet romske skupnosti*, <http://24ur.com>.
- Volkszählung 1991. Hauptergebnisse 1*. Österreichisches Statistisches Zentralamt, Wien 1993.
- Wojnicki J., *Ewolucja systemów politycznych pięciu państw bałkańskich: Bośni i Hercegowiny, Chorwacji, Macedonii, Serbii i Czarnogórze oraz Słowenii*, IEŚW Studia i Komentarze, nr 10 (online IEŚW, Rok założenia 2008).
- Zakon o evidenci volilne pravice*, Uradni list RS, št. 52/02, 73/03 Odl. US:U-1-346/02-13.
- Zakon o lokalni samoupravi*, Uradni list RS, št. 100/05 – uradno prečiščeno besedilo, 21/06 Odl. US:U-1-2/06-22.
- Zakon o lokalnih volitvah*, Uradni list RS, št. 22/06 – uradno prečiščeno besedilo, 70/06 Odl. US: U-1-49/06-30.
- Zakon o Radioteleviziji Slovenije*, Uradni list 96/05.
- Zakon o samoupravnih narodnih skupnostih*, št. 009-01/13-6/3, Ljubljana.
- Zakon o samoupravnih narodnih skupnostih*, Uradni list RS, št. 65/94.
- Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o lokalni samoupravi (ZLS-L)*, Stran 5179. Ur.l. RS, št. 51/2002, 101a člen.
- Zakon o Varuhu človekovih pravic*, Uradni list RS, 7/1993 in 15/94.
- Zamolčano v medijih!*, <http://www.gibanje-ops.com/prispevki-razlicnih-avtorjev>.
- Zavratnik Zimic S., *Koncept „družbene izključenosti” v analizi marginalnih etničnih Skupin. Primer začasnih beguncev in avtohtonih Romov*, „Teorija in Praksa” 2000, l. 37, št. 5.
- Zawistowska R., *Prekmurje – oderwanie od Węgier i przyłączenie do Słowenii (1919–1920)*, „Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej” 2012, t. XLVII.
- Zawistowska R., *Słowenia*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Politologica IV” 2010.
- Zgodovinska identiteta Sveta ob. Muri*, 6 Znanstvena konferenca PAZU, Murska Sobota 2008.
- Žagar M., *Uvod v etnične študije: nekaj temeljnih definicij in opredelitev ter napotila za iskanje literature*, Ljubljana 1998.

Ethnoregionalism in Slovenia (Italian and Hungarian commonwealths and Rom ethnic group)

Abstract

Slovenia is a small country located in the place where south-western corner of Central Europe meets the Western Balkans. Constitution of the Republic of Slovenia from 1991 and the act of national minorities of 1994 granted Italian and Hungarian national minorities with the status of self-governing commonwealths and the Rom minority with the status of an ethnic group. They have the right to choose their own representatives in the city council if at least 10 people who belong to the national minority or the Rom ethnic group live in the city. City councilors representing the Italian and Hungarian commonwealths as well as the Rom ethnic group create structures that represent their interests. The Italian and Hungarian commonwealths have the right to one parliamentary mandate in the National Assembly. The Italian commonwealth is concentrated in the seaside area, and the Hungarian commonwealth in Prekmurje. The authorities of the independent Republic of Slovenia are of the opinion that the status of people belonging to the national minorities originating from the nations of the former Yugoslavia will be regulated by the laws of Slovenia and the European Union. The way that ethnic problems are solved in Slovenia can be regarded as exemplary.

Key words: ethnoregionalism, ethnic parties, Slovenia, national minorities